

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 1. Del : 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "1. Del : 1812-42", i Heiberg, Johanne Luise: *1. Del : 1812-42*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 56. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibfr05val-shoot-idm139983404624256/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: 1. Del : 1812-42

skede mig Døden. Jeg faldt nu hen i en saadan Sløvhed og Ligegyldighed, at det næsten var umuligt at faa mig til at kledde mig paa; indhyllet i et stort Shawl satte jeg mig hen og grublede over mine ulykkelige Forhold, uden at jeg søjede Muligheden af, at dette nøgseinde kunde blive ander-

6 ledes.

MIN HEMMELIGE VERDEN.

Men hvorledes gik det til, at jeg til Trods for den trykkende Melancholi i Hjemmet kunde fremtræde frisk og løftet i Kunsten? Hvad bevirkede denne Dobbeltthed i disse to Verdenene? Det var en tredje for alle andre end mig selv hemmelig Verden, som jeg reed min Phantasi, min Romantik, mit Sværmeri havde omgivet mig med. Denne Verdens Befolkning bestod i smaa, 10
dejlige, lyshaarede Børn, som jeg kaldte mine Alfer, og hvis Nærhed Ingen kunde fornemme uden jeg selv. I Skoven, paa Havet, i mit Hjem følte jeg dem Dag og Nat ved min Side. Nær Skyerne paa Himlen sammensøbede sig i Horizonen ved Solens Nedgang, glimrende indfattet af de guldbræmmede Kanter af Solens sidste Stråler, da saa jeg mine smaa Alfers Hoveder kige ud af det bløde Skyhav, idet de ventligt nikkede til mig. Af dette Sværmeri fødtes mine „blaa Længsler“, thi min Længsel var bestandigt stor efter at komme op til dem. Hændte der mig noget Held, fik jeg et stille Ønske 20 opfyldt, da var min første Tanke: dette kan jeg takke mine smaa Veninder for. Og lidt efter lidt levede jeg mig i den Grad sammen med min hemmelige Verden, at min Tilværelse, mit Liv egentlig bestod heri, medens jeg i det daglige Hverdagsliv gik omkring som en Drømmende. I Kunsten og i Omgang med mine Alfer var jeg først ret i vaagen Tilstand. Kort sagt, jeg 25 var en lille Hedning, der ikke var oplyst om, at der er een saad Gud, vi have at holde os til. Mit Fædervor holdt jeg dog stadig fast ved fra det Øieblik, jeg hin Aften som Barn havde lyttet til min Moders stille Bøn, men ellers var jeg fuld af Overtro og Uklarhed i mine Forestillinger. Vi to Smaa-piger, min Søster Amalie og jeg, vare forsonne Børn uden Skolegang, uden 30 Syn paa noget Halere, vi kunde se op til; hvad Under da, at man selv skaber sig en Verden, hvori Sjælens Trang vugger sig i lysende, skjønnede Billeder. De førte mig i mine natlige Drømmerier ind i en deilig Alfehave, fuld af Blomster og Frugter, der spillede sig i smaa Vandflader, og imellem hvilke vidunderligt oplyste Gange slyngede sig. Denne Heve, denne Belysning, disse 35 Frugter, disse Blomster har jeg hele mit Liv længtes efter at gjensee. Den Coiffed, som Gud viste mig, tilskrev jeg Alferne, thi disse kjendte jeg dengang hedde end vor Fæder i Himlen. Naar jeg var ene i min Stue, talte jeg ofte høit med dem. Havde jeg forlagt Noget, der ikke strax var til at

Svend Tude i et Øverst i Rosenborg Haven.
Grafen Johann Josef Frideric - Portr. C. N. Rosenblat.
Elev af den kongelige skole i Viborg. A. F. Petersen
(1800-1850)

alene ofre mig for Skuespillet. Jeg blev meget overrasket ved denne Anmodning, svarede, at jeg skulde tale med mine Forældre derom, og gik mismodig og bedrøvet hjem. Jeg havde stor Interesse for Dans og Ballet og tænkte med Venød paa rent at skulle uedvære denne daglige Beskjæftigelse, der var en Adspredelse, som dog af og til oplivede mit tunge Sind. Mine Forældre og Herman som ogsaa Heiberg vare imidlertid af Collins Mening, og det blev da bestemt, at jeg skulde tage Afkæd fra Balletten. Med inderlig Venød sagde jeg Dansen Farvel. Ingen Personlighed havde jeg der knyttet mig til, ingen Veninde bedrøvedes ved min Bortgang, jeg gik saa fremmed og uforstaaet, som jeg var kommet, fra disse Omgivelser. Alligevel hang jeg paa en vis Maade ved dem alle og bevarde Interesse for dem mit øvrige Liv, ligesom jeg senere har haft mange Beviser paa, at de fulgte mig med Godhed i min nye Stilling. Herfra dansede dog Andrea en Undtagelse; hun saae med Skinnsyge, at jeg, der hidtil stod under hendes, ligesom løb hende forbi og vakte en Interesse hos Publikum, der var større end den, hun opnaaede ved Dansen. Det øvrige Dansepersonale glædede sig over min Lykke og var ligesom stolt af, at jeg kom fra deres Midte; de syntes bestandigt i senere Aar, at jeg dog horte dem til, saa at der altid mellem dem og mig, usgtet vore Væie nu vare saa forskellige, har været den bedste Forstaaelse, naar vi senere kom i nogen Berøring med hinanden.

Jeg forlod sitaa Balletten, men det dansede fremdeles indeni mig. Mit Legeme krævede denne Bevægelse, Udvælsen, Fremstillingen af Plastikens skjønne Former var ligesom bleven en Nødvendighed for mig, saa der sjældent gik nogen Dag, hvori jeg ikke glædede mig ved Dans og Plastik, nden at Andre end jeg havde Nydelsen deraf. Det sang i mig, det dansede i mig, og jeg traengte til at boltre det unge, smidige Legeme efter Danskunstens Regler. Denne Trang, denne Lyst vedligeholdt sig i mange, mange Aar.

Ved denne Tid satte Heiberg sig i Spidsen for en Række Sommerskuespil, hvori Rosenkilde, Pørsom, Phister, Carl Winslow med flere Herrer og Madam Wexschall — senere Fru Nielsen —, Ida Wulff, Madam Jofse, Jomfru Jørgensen og jeg deltog. Her opførtes for første Gang Heibergs Vaudeville: „De Uadskillelige“, hvori jeg udførte Carolines Rolle.

Et Bevis paa et Publikums Ustadihed og Modesyge saae man atter her; thi naaget den overordentlige Lykke og Opsigt Vaudevillerne gjorde, behevøede kun en omreisende tysk Skuespillerinde af anden Rang at anmelde tyske Forestillinger, sammensatte af Stumper og Stykker for at vende hele Interessen bort fra de danske Comedier til de tyske; og de danske Forestillinger, som bestode af originale Stykker og gode Skuespil, udførte af Theatrets bedste Kræfter, blev besøgte saa sparsomt, at Heibergs nye

Vaudeville første Gang gik for halvt Hus. „De Uadskillelige“ gjorde vel siden stor Lykke, men først da den tyske Damskole var borte. Nielsen og Ryge vare meget indtagne af samme Damskole og spillede med hende paa Tysek i hendes sammensjaskede Forestillinger. Jeg erindrer, at da jeg en Aften kom gaende over Theatret under en af hendes Forestillinger, trak Nielsen — 5 der altid havde vist mig særdeles Interesse — mig hen til hende og sagde: „Mumseff Pohlmann! Se paa den lille Pige — Alle her finde, at hun har stor Lighed med Dam.“ — „Saa?“ udbrød hun, saa ned ad mig og lod ingenlunde til at føle sig smigret over Ligheden.

Heiberg og de danske Skuespillere havde venet sig meget af disse Sotamerskuspil; da Haabet nu slog fejl, gjorde især Herrerne sig røvelske og sagde, at paa den Maade kunde de komme til at spille for Intet, hvilket de ikke vilde. For at stille dem tilfreds og ikke opgive Foretagendet paa Halvveien, tilbød Heiberg dem en bestemt Betaling for hver Spilleaften, hvad saa Indtagten blev. Dette hjalp — dem, men Heiberg kun for saa vidt, at 10 Foretagendet fortsattes til Tab for ham, hvilket han incidentielt har med det gode Humour og den Ridselighed, der var hans egen. De samme Stykker, som et lunefuldt Publikum dengang ikke vilde se, have senere i mange Aar holdt sig usvækket paa vor Scene. Der hører Lykke til Alt — dengang 20 havde han den ikke med sig.

Da jeg var i Besiddelse af en lille Syngestemme, blev jeg nu beordret til at melde mig hos Professor Siboni, for at jeg i Forening med Theatrets øvrige Elever kunde frekventere hans Sangundervisning. Denne Mand havde Ord for, at ingen ung Pige kunde komme i hans Nærhed uden at være udsat for hans Efterstræbelser. Da jeg derfor i nogen Tid var gaaet til ham, og 25 dette Rygte kom for min Moders Øren, og man tilføiede, at blot det at gaa til ham, var en Plej paa en ung Piges Rygte, forhøved han mig det for Fremtiden, uagtet jeg maatte lade ham, at jeg aldrig selv har havt mindste Grund til Klage i denne Henseende, hvorefter hans Opførelse mod en anden af Eleverne vel underliden forekom mig mistænkelig og rystelig. Da jeg nu 30 i nogen Tid havde forsvundet fra hans Skole, sendte han en Dag Bud efter mig. „Jeg gaar med dig,“ sagde min Moder, og vi indfandt os da hegye hos ham. Da denne store, stakkede Italiener, der var indkaldt for at lære os Danske at synge, men som nu alt var en ældre Mand, stod for os, følte jeg mig meget beklæmt for, hvad der nu vilde blive sagt fra hans og fra min Moders Side. 35 Man spurgte nu, af hvilken Grund jeg forsvandt fra hans Undervisning. Herpaa svarede min Moder med sin sædvanlige Uforbeholdenhed rent ud — til min store Forlegenhed —, at han havde Ord for at efterstræbe enhver ung Pige, som gik paa hans Skole, og at hun af den Grund havde forbudt mig oftere at gaa til ham. Italieneren gjorde store Øine til denne Tale. Efter en lille 40

Pause sagde han paa sit gehønlige Sprog: „Min gode Madam! naar jeg efterstræber Nogen, saa er det, fordi de ville efterstræbes ... en ærbar og skikkelig Pige som Doras Datter har Intet at frygte af mig.“ — „Ja, ja,“ svarede min Moder, „man kan jo foresæge, om De holder Ord.“ Og han holdt Ord; aldrig foruroeligede han mig med mindet; Ord eller Mine, usgdet jeg ofte var ganske ens med ham, hvilket jeg især havde hørt skulde være saa farligt. Og mit hele Liv har jeg erfareet, at en ærbar Kvinde fornaar at imponere de ryggesloseste Mænd, og at netop disse føle en vis Ærbødighed lige overfor et rent og uskyldigt Gemyt; Egesom ogsaa enhver saadan Kvinde har et medfødt Instinkt, der lærer hende, hvor det er nødvendigt at iagttage en streng Holdning, og hvor dette ikke behøves. Jeg fortsatte altsaa Undervisningstimerne, uden at han gav mig Grund til at angre min Tillid til ham.

I Begyndelsen af næste Saison, i Efteraaret 1827, optraadte jeg i mit 15de Aar som Preciosa. Imod dette Stykke kan vel indvendes en Del, og det er i Grunden et maadeligt Arbejde. Men Duften af Cervantes's dejlige Novelle har den tyske Bearbejder med sin bedste Villie ikke fornaet ganske at udslette; og denne spanske Duft i Forening med Webers herlige Musik maa derfor altid gjøre en vis Virkning for Scenen, naar der er en Skuespillerinde, hvis Personlighed fornaar at tilvejebringe Illusionen hos Publikum. Mit brunette, ungdomlige Ydre passede godt til at fremstille den sydlandske, svaermerske Pige. I dette Stykke optraadte jeg nu for første Gang som Elskerinde, og Folk vare som gale af Henrykkelse og Fortøvelse i den unge Preciosa. Heiberg, som i høi Grad interesserede sig for mig, skrev paa den Tid Theaterkritiken i sin bekjendte „Hyvende Post“. Han havde kort forveien hørt mig ved en Forestilling af „Macbeth“ recitere det Vers, som „det blodige Bædn“ læs at fremsige, og som ingenslunde er let at scandere. Min Recitation heraf og mit naturlige Øre for Versformen havde frapperet ham. I en Theaterkritik bebreidede han nu Directionen, „at den lod et ungt Talent paa 15 Aar, som rebode saa store Anlæg for Scenen, at hun, rigtig anvendt, vilde kunne blive en Guldmine for Theatret, udføre en Rolle som Preciosa, hvis Affectation kunde edelægge hende i Bund og Grund“. Denne stærkt udtalte Roes for mig bragte forskjellige Gemytter i Bevægelse. Man paastod, at han ved en saa overdreven Roes selv hidtog til at edelægge mig i Bund og Grund, og han maatte dse meget for sin Enthousiasme. Mig skaffede denne offentlige Ytring af ham en Del Modstandere ved Theatret. Publikum var og blev henrykt og vilde uter og utor se Preciosa. Jeg levede saa stille i mit triste Hjem og havde saa lidt med Bløde og Receptioner at gjøre, at alt dette ikke gjorde mindet Virkning paa mig, hverken til det Onde eller det Gode. Jeg hørte fortælle herom som

om Noget, der neppe vedkom mig, og forstod kun halvt, hvad den hele Strid gik ud paa.

Jeg fik nu flere og flere Roller, deriblandt for første Gang en Soubrette-rolle i „Høg over Høg“ af en fransk Forfatter. Denne lykkedes mig nu saa godt, at de Fleeste fra dette Øieblik af troede at se, at den finere Soubrette var mit egentlige Fag. Bakkok interesserede sig meget for dette gode gamle Stykke og var ikke ret fornøiet med, at man betroede en saa vigtig Rolle i saa unge Hænder. Imidlertid ruste selv han, der havde set saa mange tidligere Fremstillinger, mig for min Udførelse og var især glad over det Udtryk, hvormed jeg foretog en lille Sang, der forekommer i Stykket. „De har rørt mig i Aften ved den Maade, hvorpaa De foretog Deres Sang,“ sagde han til mig efter Opførelsen.

Ryge, der altid var mig inoer, gjorde som sedvanligt, hvad han kunde, for at drille mig og forbitre mig mit Ophold paa Prøverne til „Høg over Høg“. Lindgreen havde instrueret mig i denne Rolle. Da nu Ryge endede i Stykket havde at sige til mig: „Du skal synge! Naar man har saa stort Talent som du, maa dette jo være en let Sag“ -- udtvævede han Ordet „stort Talent“ paa en for mig saa saarende Maade, at jeg ikke kunde faa begyndt paa min Sang. Lindgreen, som bemærkede dette, troede, at den hele Replik var improviseret af Ryge; Blodet foer ham til Hovedet, og han udtvæved høit til Ryge: „Staar det i din Rolle?“ Ryge blev nu som en Rasende, greb i Loumen efter Bogen, og idet han kastede den i Hovedet paa Lindgreen, udtvæved han: „Se selv ad!“ Hvor behagelig en saadan Scene var for mig, kan Enhver selv tænke. Hvorledes disse to Herrer siden forligtes, er mig ubekjendt.

Theatret var i det sidste Aar blevet foretaget med to smukke og meget lovende yngre Talenter: Jomfru Lange, siden Madam Larcher, og Jomfru Heger, siden Madam Holst. Den Sidstes naturlige, ideale Skjønhed bidrog ikke lidt til den Opsigt hun vakte. Hendes Debut i „Emilie Galotti“ fremkaldte Forhæbninger, som heller ikke siden have svigtet. Disse to Damer og jeg vare ontrent i Alder sammen. Man fik nu lyst til at sætte et Stykke i Scene, hvori vi tre unge Piger kunde optræde paa een Gang. Dertil valgtes det ældre lille Stykke „Udprøven“. Stykket begynder med, at vi alle Tre komme ind sammen, og Collin har siden fortalt mig, at der ved „Udprøven“s første Forestilling sad en Tysker i Parquetet, som udtvæved, idet vi lod os se: „Pots Tausend! Haben Sie viele Solche?“ Stykket gjorde i Øieblikket Lykke paa Grund af de tre unge Piger.